

شرق‌شناسی صهیونیستی

نویسنده: شموئل موره
ترجمه: امیرحسین بابالار

◆ اشاره

وجه بارز مقاله حاضر، ارائه شناخت و اطلاعات جزئی و گسترده از فعالان عرصه شرق‌شناسی در اسرائیل با رویکرد غیر اسلامی و به عبارتی دقیق‌تر ضد اسلامی از فرهنگ و تمدن و تاریخ اسلامی است. در واقع شرق‌شناسی اسرائیلی در خاورمیانه در مرحله اول بر آن است که با فعالیتی گسترده و همه‌جانبه در عرصه خاورپژوهی از اسلام چهره‌ای غیر واقعی ارائه کند و سپس با مطالعات جزئی و گسترده خود در حوزه‌های قرآن، تفسیر، سیره و تاریخ اسلام تحریفاتی به نفع یهودیت ایجاد کند. آنچنان که بسیاری از خاورپژوهان معترف‌اند، هیچ دینی به اندازه یهودیت در پیش‌بینی ظهور اسلام سابقه نداشته و علاوه بر آن هیچ دینی به اندازه یهودیت، نسبت به حقانیت دین مبین اسلام واقف نبوده است و جالب اینکه از سوی دیگر، هیچ دینی به اندازه اسلام به ویژه در قرآن، یهودیت را معرفی نکرده است. چهره‌ای که از یهود در قرآن ترسیم شده است، چهره‌ای بسیار تأسف‌آور است و بسیار طبیعی

است که یهودیان با تحریفات خود این چهره را ترمیم نمایند.

خاورپژوهی در عصر حاضر به ویژه با رویکرد اسلام‌شناسانه آن مورد توجه جدی یهودیان و صهیونیست‌ها بوده است و پس از تشکیل رژیم صهیونیستی توان و هزینه فراوانی صرف آن شده است. مقاله حاضر نشان‌دهنده بخشی از این تلاش جامع می‌باشد.

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران مطالعات شیعه‌شناسی در مراکز علمی و دانشگاهی رژیم صهیونیستی وسعت و عمق خاصی یافت که برپایی همایش‌های دوره‌ای، با حضور خاورشناسان و کارشناسان مطرح، آغازی از یک پروژه گسترده مطالعاتی بوده است.

مقاله توصیفی حاضر که ترجمه مقاله‌ای تحت عنوان خاورپژوهان است، از جلد ۱۵ دأثره المعارف ۲۲ جلدی جودائیکا گرفته شده است تا مخاطب دریافت نسبتاً جامعی از خاورشناسی در اسرائیل و میزان وسعت و اهمیت آن پیدا کند.

کتاب ذیل نمونه‌ای از مجموع مطالبی است که درک ما را از اهداف خاورپژوهی افزایش می‌دهد و به ما می‌گوید که خاورپژوهان هموارکننده مسیر استعمارگری بودند و خاورپژوهان یهودی در موضوع تاریخ، مذهب و تمدن اسلامی دستاوردهای علمی، فرهنگی جهان اسلام را به یغما برده‌اند و معارف و مفاهیم اسلامی را تحریف کرده‌اند.

۱. ادوارد سعید، شرق‌شناسی، ترجمه عبدالرحیم گواهی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۲.
۲. محمدحسن زمانی، شرق‌شناسی و اسلام‌شناسی غربیان، قم، بوستان کتاب قم، ۱۳۸۵.
۳. مریم جمیله، سید غلامرضا سعیدی، خاورشناسی و توطئه خاورشناسان، قم، مرکز مطبوعاتی دارالتبلیغ اسلامی، ۱۳۵۱.

◆ خاورشناسان

خاورشناسی عبارت از مطالعه زبان‌ها، تاریخ و تمدن مردمان آسیا – و به لحاظ گسترش اسلام، بخش‌های شمالی آفریقا می‌باشد. از آنجا که اسلام، تقریباً از همان آغاز به شکلی گسترده بر افکار یهود تأثیرگذار بوده است، از قرن هشتم به بعد کم و بیش معارفی از خدانشناسی اسلامی، فلسفه اسلامی و حتی قواعد و قانون‌های مذهبی اسلام در ادبیات فلسفی

و مذهبی یهود نمود یافته است. آثار افرادی همچون سعدیه^۱، یهودا هالوی^۲، ابن میمون^۳، ابراهیم بن عذرا^۴، بحیا بن باقودا^۵، شم تاو بی. جوزف فالکوئرا^۶، و بسیاری از دیگر نویسندگان درباره موضوعات مذکور و همین طور موضوعاتی نظیر تفاسیر موجود از کتب مقدس و دستور زبان و واژه‌نگاری زبان عبری، فارغ از دانش آنها درباره زبان عبری و اسلام قابل درک نیست، خواه

پذیرنده باشند خواه در موضع مجادله قرار داشته باشند. ابن کمونه^۷ حتی نوعی از تاریخ ادیان - اعم از یهودی، مسیحیت و اسلام - را به رشته تحریر درآورد و در آن به ترتیب مطالب و معارف مفصلی را درباره مجادلات درونی دو دین مسیحیت و اسلام آشکار ساخت.

محققین یهودی بسیار پیش از پژوهشگران مسیحی خود را با زبان‌شناسی سامی مشغول ساخته بودند. آثار عربی نویسندگان یهود و کتاب‌های بسیار زیادی که نویسندگان مسلمان درباره موضوعات اسلامی و علمی نوشته‌اند هنوز در انتظار ارزیابی و سنجش کافی به عنوان آثار خاورشناسان قرار دارند.

خاورپژوهی در عصر حاضر به ویژه با رویکرد اسلام‌شناسانه آن مورد توجه جدی یهودیان و صهیونیست‌ها بوده است و پس از تشکیل رژیم صهیونیستی توان و هزینه فراوانی صرف آن شده است.

1. Saadiah
2. Judah Halevi
3. Moses Maimonides (Moses Ben Maimon)
4. Abraham Ibn Ezra
5. Bahya ibn paquda
6. Shem Tov b. Joseph falaquera
7. Ibn Kammuna

کارهای بزرگی که خانواده ابن تیبون^۱ و یهودا الحریزی^۲ در این زمینه انجام داده‌اند بالارزش و در خور توجه هستند. یهودیان به جز ترجمه‌های خودشان، در زمانی که پژوهشگران مسیحی مطالعه علوم اسلامی را آغاز کردند نقش میانجی و مترجم بین دو زبان عربی و لاتین را نیز به عهده داشتند. امکان برآورد سهم یهودیان در این مطالعات تا حد زیادی به واسطه مطالعات موریتز استین اشنایدر^۳ و محققین پس از او درباره کتاب مقدس فراهم آمده است، و این صرفاً نتیجه برآمده از متون ادبی کشف شده نیست، بلکه نتیجه تحقیقات و بررسی‌های انجام شده بر روی هزاران سندی است که در جنیزه^۴ قاهره پیدا شده‌اند.

در کنار اوج‌گیری «معارف قوم یهود» در دو قرن اخیر، تعداد رو به افزایشی از یهودیان، نه تنها برای نیل به مقام خاخامی، بلکه به عنوان مورخان، فلاسفه و واژه‌شناسانی سکولار به مطالعه خاورزمین پرداخته‌اند.

آبراهام گیگر

پیشگامان این عرصه عبارت‌اند از آبراهام گیگر^۵، موریتز استن اشنایدر، سایمون اپن اشتین^۶، ساموئل پوزنانسکی^۸، سولومون مانک^۹، ادولف نوبوئر^{۱۰}، لئوپولد

1. Ibn Tibbon
2. Judah Al - Harizi
3. Moritz Steinschneider
۴. Genizah مکانی برای نگهداری کتب و اشیای آئینی مستعمل و غیرقابل استفاده که نام خدا بر خود دارند و طبق قوانین یهودیان نمی‌توان آنها را از بین برد. این مکان چسبیده به کنیسه است.
5. Wissenschaft des Judentums
6. Abraham Geiger
7. Simon Eppenstein
8. Samuel Poznanski
9. Solomon Munk
10. Adolf Neubauer

دیوید کافمن

گلدزیهر

جوزف هالوی

در میان پیروان آنها افرادی نظیر جوزف و هارتویگ درنبرگ^۳، ویلهلم بچر^۴، دیوید کافمن^۵، اسرائیل فریدلندر^۶، ساموئل لنداور^۷، زد فرائنکل^۸، هارتویگ و لئو هیرشفلد^۹، ایگناس گولدزیهر^{۱۰}، هرمان رکندورف^{۱۱}، جاکوب بارث^{۱۲}، گاتهودل ویل^{۱۳}، مارتین شرینر^{۱۴}، فردریک کرن^{۱۵}، ای. اس. یهودا^۱، جاکوب مان^۲، دانیل چولسون^۳، اوگن میتوچ^۴، شائول هوروویتز^۵،

1. Leopold Dukes
2. Alexander Harkavy
3. Joseph & Hartwig Derenbourg
4. Wilhelm Bacher
5. David Kaufmann
6. Israel Friedlaender
7. Samuel Landauer
8. Z. Fraenkel
9. Hartwig & Leo Hirschfeld
10. Ignaz Goldziher
11. Herman Reckendorf
12. Jakob Barth
13. Gotthold Well
14. Martin Schreiner
15. Fredrich Kern

جوزف هوروویتز^۱، اس.ام. اشترن^۲، کورت لوی^۳، جوزف هالوی^۴ و ادوارد گلیسر^۵ از پیشگامان پژوهش بر روی کتیبه‌ها و خط نوشته‌های عربی جنوب بودند.

ادوارد گلیسر

جورجیو لوی دلا ویدا^{۱۱} در کل عرصه مطالعات خاورشناسانه استادی بی‌نظیر بود. جی بلاو^{۱۲}، سی. رابین^{۱۳} و ام. گوشن گاتستین^{۱۴} همگی دارای سهم مهمی در مطالعه زبان‌های سامی بودند. جولیان جوئل اوبرمان سوم^{۱۵}، مکس میرهوف^{۱۶}، امانوئل لوئیو^{۱۷}، پل کاراوس^{۱۸}، فرانز روزنتال^{۱۹}، جورجس ویدا^{۲۰}، ریچارد والزر^{۲۱} و اچ. کرونر^{۲۲} که بسیاری از آثار پزشکی مربوط به ابن میمون

1. A. S. Yahuda
2. Jacob Mann
3. Daniel Chwolson
4. Eugen Mittwoch
5. Saul Horovitz
6. Joseph Horovitz
7. S. M. Stern
8. Kurt Levy
9. Joseph Halévi
10. Eduard Glaser
11. Giorgio Levi della Vida
12. J. Blau
13. C. Rabin
14. M. Goshen - Gottstein
15. Julian Joel Obermann III
16. Max Meyerhof
17. Immanuel Loew
18. Paul Kraus
19. Franz Rosenthal
20. Georges vajda
21. Richard Walzer
22. H. Kroner

را در همان متن عربی‌شان ویرایش کرده بودند، شایسته در نظر گرفته شدن به عنوان مورخین ادبیات، فلسفه و علوم عربی می‌باشند.

در بررسی هنرهای اسلامی، بسیاری از دستاوردهای ارزشمند مدیون ارنست هرزفلد^۱، لئو

برنارد لوئیس

آری میسر^۲ و آر. اتینگهاوزن^۳ هستند. برنارد لوئیس^۴، اس. دی. گویتین^۵ و اچ. زد. هیرشبرگ^۶ در زمینه تاریخ اسلامی توفیقاتی داشته‌اند که اجتماعات یهودی در سرزمین‌های اسلامی را نیز شامل می‌شود.

در خلال قرن نوزدهم، زمانی که رمزگشایی کتاب‌های آسمانی مکتوب به خطوط هیروگلیف و میخی به گسترش «سرزمین‌های کتاب مقدس»^۷ منجر گردید، محققین یهودی به این نوع

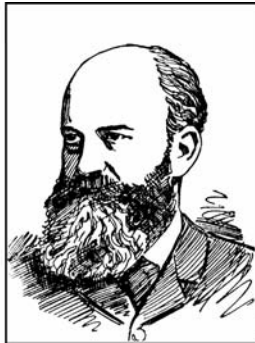
واژه‌شناسی‌ها نیز روی آوردند. موریس جاسترو^۸ و هنریش زیمرن^۹ در میان آشورشناسان^{۱۰} پیشرو بودند، و استاد بلامنازع این عرصه هم بنو لندزبرگر^{۱۱} بود. کارهای مهم دیگری هم از

1. Ernst Herzfeld
2. Leo Ary Mayer
3. R. Ettinghausen
4. Bernard Lewis
5. S. D. Goitein
6. H. Z. Hirschberg
7. Bible Lands
8. Morris Jastrow
9. Heinrich Zimmern
10. Assyriologists
11. Benno Landsbeger

جانپ هرمان پایک^۱ و جولیس و هیلدگارد لوی^۲ انجام گرفته است. در میان مصرشناسان^۳ بزرگ جورج ابرز^۴، جورج اشتین دورف^۵، لودویگ بورچارد^۶، ای. امبر^۷ و اچ. جی. پولوتسکی^۸ که در ضمن سهم عمده‌ای در تفسیر متون مانوی قبطی^۹ - که در مصر کشف شدند - داشتند. تقریباً تمام دانش ادبیات مذهبی مندائی نتیجه کار مارک لیدزبارسکی^{۱۰} است، فردی که ضمناً مروج اصلی کتیبه‌خوانی‌های سامی نیز بوده است.

لودویگ بورچارد

جورج ابرز

الکساندر اسپربر

بررسی‌های انجام شده بر روی متون اوگاریتی تا حدود بسیاری توسط اچ. ال. گینزبرگ^{۱۱} و آمبرتو کاسوتو^{۱۲} پیش رفته است. مطالعات آرامی نیز عموماً توسط الکساندر اسپربر^۱ و ای.

1. Herman Pick
2. Julius & Hildegard Lewy
3. Egyptologists
4. George Ebers
5. George Steindorff
6. Ludwig Borchardt
7. A. Ember
8. H. J. Polotsky
9. Coptic Manichaic
10. Mark Lidzbarski
11. H. L. Ginsberg
12. Umberto Cassuto

وای. کوتسچر^۲ توسعه یافته‌اند.

ایران‌شناسان^۳ برجسته نیز عبارت بودند از جیمز دارمستتر^۴، ایزیدور شفتلوویتز^۵، الکساندر کوهات^۶ و سر مارک آئورل اشتین^۷. گاتهلد ویل^۸ و اوریل هید^۹ در تاریخ و واژه‌شناسی ترکی سرآمد بودند.

برخی از هندشناسان^{۱۰} برجسته عبارت بودند از جی. اس. اپرت^{۱۱}، موریتز وینترنیتز^{۱۲}. زبان‌های خاور دوری توسط بی. لاورفر^{۱۳} و آرتور ویلی^{۱۴} مورد مطالعه قرار گرفتند. پژوهشگران اسرائیلی که جایزه افتخارآمیزی تحت عنوان «جایزه اسرائیل»^{۱۵} را در حوزه مطالعات شرق‌شناسی دریافت داشتند عبارت بودند از جاشوا بلاو^{۱۶}، زبان‌شناس در حوزه یهودی - عربی؛ دیوید آیالون^{۱۷}، تاریخ‌شناس جامعه مملوکی^{۱۸} در مصر؛ ام. جی. کیستر^{۱۹}، تاریخ‌شناس دوران صدر اسلام؛ گابریل بائر^{۲۰}، تاریخ‌شناس جامعه مصری؛ حوا لازاروس -

1. Alexander Sperber
2. E. Y. Kutscher
3. Iranists
4. James Darmesteter
5. Isidor Scheftelowitz
6. Alexander Kohut
7. Sir Marc Aurel Stein
8. Gotthold Weil
9. Uriel Heyd
10. Indologists
11. G. S. Oppert
12. Moritz Winternitz
13. B. Laufer
14. Arthur Waley
15. Israel Prize
16. Joshua Blau
17. David Ayalon
18. Mamluk society
19. M. J. Kister
20. Gabriel Baer

یوسف^۱، واژه شناس؛ موشه پیامنتا^۲، پژوهشگر لهجه‌های عربی؛ شموئل موره^۳، پژوهشگر ادبیات عربی؛ ساسون سومخ^۴، پژوهشگر زبان و ادبیات عرب؛ و جاکوب ام. لنداو^۵، دانشمند سیاسی‌ای که درباره خاورمیانه نوین و آسیای مرکزی به مطالعه می‌پرداخت.

ساسون سومخ

ادبیات خاوری. در منطقه وسیعی مابین مراکش تا

کرانه‌های اقیانوس آرام (در سواحل چین و ژاپن)، نویسندگان یهودی عمدتاً در مناطقی فعال بودند که فرهنگی اسلامی داشتند؛ این مطالعه اصولاً منطقه خاورمیانه را در نظر می‌گیرد.

◆ نویسندگان در دنیای عرب

در تاریخ ادبیات عرب از دوره پیش از اسلام تا عصر حاضر نویسندگان یهودی معدودی توانسته‌اند جایگاهی به دست آورند. با وجود این، تعداد نویسندگان یهودی دنیای عرب به حدی می‌رسد که مورخین عرب از آن یاد می‌کنند. یهودیان بیشتر شهرت خود را در دوره پیش از اسلام (جاهلیت)، در دوره حکمرانی اسلام در بغداد و اسپانیا و در قرون نوزدهم و بیستم کسب کرده‌اند. در دوره جاهلیت شاعران یهودی در عربستان موقعیت ممتازی داشتند، به خصوص شاعر حماسه‌سرا شموئل ابن عدی^۶ معروف به «حنیف»^۷ و اعضای خاندانش، و شاعره یهودی سارا القریظیه^۸ که شهرتش به خاطر مرثیه‌ای است که او به مناسبت مرگ قبیله

1. Havah Lazarus - Yusef
2. Moshe Piamenta
3. Shmuel Moreh
4. Sasson Somekh
5. Jacob M. Landau
6. Samuel ibn Adiā
7. Thr Faithful
8. Sārā al - Qurayziyya

خود (بنی قریظه)^۱ سرود، قبیله‌ای که گرفتار دشمنان عربش^۲ گردید. با اوج‌گیری اسلام، به دلیل عداوت موجود بین (حضرت) محمد(ص) با جوامع و قبایل یهودی آن روزگار، نام بردن از نویسندگان و شاعران یهودی - به استثنای مرحب الیهودی^۳، شاعر حماسه‌سرای عرب - متوقف شده است، هر چند اذعان می‌شود که یهودیان عرب زبان در علم و دانش ممتاز بوده‌اند. تنها در دوره حاکمیت اسلام بر اسپانیا بود که نویسندگان یهودی مجدداً در آثار مورخین عرب ظاهر می‌شوند. ابراهیم بن سهل^۴ در میان شعرای یهودی ممتاز بود. دانشمندان یهودی‌ای که به زبان عربی می‌نوشتند شهرت خود را در این دوره و در اسپانیا، آفریقای شمالی و بغداد کسب کردند. از آنجا که یهودیان معمولاً علاقه وافری به مطالعه دستور زبان، ادبیات و علم معانی (بلاغت) زبان عربی نداشتند، به ندرت توانستند در این دوره به تشخیصی

۱. این قبیله در بدو ظهور اسلام با مسلمین در صلح و آرامش به سر می‌برد تا اینکه واقعه غزوه خندق بروز نمود. این قبیله به ریاست کعب بن اسد جزو آن دسته از قبایل و طوایف مکه بود که با اصرار و تحریک حُی بن اخطب حاضر شدند عهد خود را با رسول اکرم(ص) را نقض کنند و به جنگ مسلمین به مدینه بروند. پس از آنکه رسول خدا از جنگ احزاب فارغ شدند جبرئیل با وحی‌ای که از جانب خدا نازل شد و پیامبر را مأمور کرد که بر بنی قریظه لشکر براند. پرچم لشکر به دست توانای علی(ع) سپرده شد و پس از ۲۵ روز محاصره یهودیان بنی قریظه به حکم رسول الله(ص) گردن نهادند و چون با قبیله بنی اوس رابطه دوستی داشتند اوسیان درباره ایشان نزد رسول خدا(ص) شفاعت کردند و کارشان به آنجا کشید که سعد بن معاذ اوسی در امرشان به هر چه خواست، حکم کند. هر دو طرف به این امر رضایت دادند. سعد بن معاذ را با اینکه مجروح بود حاضر کردند. سعد حکم کرد که مردان بنی قریظه کشته شوند و زنان و فرزندانشان اسیر گشته و اموالشان مصادره شود. رسول خدا (ص) حکم سعد را درباره آنان اجرا کرد و دستور داد تا آخرین نفرشان که ششصد و یا هفتصد نفر و به قول برخی بیشتر بودند را گردن زدند. از زنان نیز جز یک نفر که مسلمانی را به ضربتی کشته بود و اعدام شد، بقیه اسیر شدند. - مترجم

۲. ذکر این نکته شایسته است که یهودیان متسلب و متعصب همواره دین مبین اسلام و مسلمانان را دشمن خود می‌دانسته و می‌دانند. - مترجم

در شعر عربی دست یابند.

بلانو در کتاب خود ظهور و پیشینه زبان‌شناسانه یهودی - عربی، ۱۹۶۵^۱ نشان داده است که یهودیان به این دلیل از شعر عربی روی گردان بودند که به هنگام مطالعه زبان و ادبیات عرب دچار مشکلاتی می‌شدند، بنابراین ترجیح می‌دادند که با نظم عبری به سرودن تصنیفات خود

بپردازند. مورخین مسلمان در تشریح ظهور ابن سهل و شعرای یهودی پس از او ادعا می‌کنند یهودیان اسپانیایی مطالعه دستور و زبان عربی را آغاز کرده‌اند. در قرون نوزدهم و بیستم، یهودیان از فعالان فرهنگ عربی بوده‌اند. بسیاری از آنها تحسین هم‌ترازان مسلمان خود را برانگیخته‌اند و برخی نیز از سوی مورخین ادبی عرب به عنوان پیشگامان

در جهان اسلام نویسندگان یهودی اندکی بوده‌اند که به خلق رمان بپردازند، هر چند بسیاری از آنها درگیر ترجمه رمان‌هایی از زبان‌های اروپایی گوناگون بوده‌اند.

ادبیات مدرن عربی برگزیده شده‌اند. احیای فرهنگی و اجتماعی یهودیان عرب زبان محصول چند عامل بود که عبارت‌اند از: رشد و توسعه کامیابی‌های تجاری، برابری در حقوق شهروندی که به اقلیت‌های موجود در امپراطوری عثمانی اعطا شد، و رقابتی که مابین قدرت‌های اروپایی برای کسب جایگاه اقتصادی و سیاسی در منطقه ایجاد شده بود. عوامل دیگری از قبیل تقاضا برای وجود طبقه روشنفکر چند زبانه و یک نظام اداری حکومتی باکفایت و لایق، بیداری یهود در اروپای شرقی و علاقه آن به اجتماعات یهودی شرق، گشایش مدارس یهودی توسط (جمعیت) «اتحاد جهانی اسرائیل» (آلیانس)^۲ و افزایش فعالیت صهیونیسم نیز در خور ذکر

1. The Emergence And Linguistic Background Of Judaeo - Arabic, 1956

۲. آلیانس (Alliance Israélite Universelle) سازمانی سیاسی با اهداف صهیونیستی بوده است که تحت پوشش فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی اغراض خود اعم از جمع‌آوری کمک برای صهیونیست‌ها، سازماندهی فعالیت‌های

هستند. با پایان یافتن حکومت عثمانی در سرزمین‌های عربی و استقرار حکومت‌های تحت قیمومیت فرانسه و بریتانیا و مرسوم شدن زبان عربی به عنوان زبان رسمی کشورهای عربی تازه تأسیس، انقلابی در روند تجدید حیات زبان عربی اتفاق افتاد. مداخله فعال یهود در احیای ادبیات عرب در خلال قرن نوزدهم به امید تأمین حقوق یهودی در کشورهای عرب زبان صورت گرفت. در حقیقت بهره‌مندی یهودیان از عربی ادبی در قرن نوزدهم اساساً به سرزمین‌های هلال حاصلخیز^۱ منحصر می‌شد. یهودیان عملاً در پس سایر اقلیت‌های موجود در این کشورها قرار داشتند، به ویژه مسیحیان که زبان عربی را در قرن هجدهم برای دستیابی به اهداف مذهبی و ادبی پذیرفته بودند. در شمال آفریقا، یمن و عدن، یهودیان ترجیح می‌دادند هم از زبان عبری و لهجه یهودی - عربی خودشان استفاده کنند و هم از زبان رسمی قدرت حاکم بهره ببرند. بنابراین نظریه حاکم بر نویسندگان یهودی در کشورهای مسلمان درباره عربی، سودگرایانه و تعلیمی بود. فعالیت یهودیان همچنین در دفاع از موقعیت مردم و مذهبشان در برابر اتهامات نادرست، واجد ملاحظات تدافعی نیز بود. با اوج‌گیری صهیونیسم، سطح زندگی فرهنگی یهودی - عربی به شکل فزاینده‌ای ارتقا یافت. صهیونیسم، پویایی و انرژی نوینی در اجتماعات یهودی سرزمین‌های عرب وارد کرد و موجب گسترش غرور ملی، احساس امنیت و اطلاع از پیشرفت گردید.^۲ مطالبه نویسندگان یهودی برای اصلاح و بهبود امکانات آموزشی موجود و تقویت آنها و افزایش احترام برای یکپارچگی و خودمختاری ملی‌شان آغاز شد. این تمایلات مورد پشتیبانی دول وابسته به فرانسه و بریتانیا، که طرفدار

صهیونیستی در کشورهای متوقف فیه، سازماندهی مهاجرت یهودیان به فلسطین اشغالی، برنامه‌ریزی درجهت تسلط بر ارکان سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جوامعی که در آن فعالیت داشتند و... را پیگیری می‌کرده است.

1. Fertile Crescent

۲. اگر پویایی و انرژی نوین در کشورهای عربی را ترویج و گسترش ملی‌گرایی بدانیم ادعای درستی است؛ چرا که یهودیت بسیار پیشتر از آن تنها راه رسیدن به فلسطین را از هم پاشاندن امت و ترویج ملی‌گرایی می‌دانست و بسیاری از اعراب نیز فریب این خدعه را خوردند و در مقابل امپراطوری عثمانی با پرچم ملی‌گرایی به مبارزه برخاستند. ویراستار

استقلال داخلی اقلیت‌های قومی و مذهبی در منطقه بودند قرار داشت.^۱ بنابراین تعجیبی ندارد که اکثر رسانه‌های عربی - یهودی معمولاً طرفدار صهیونیسم بوده‌اند. هرگونه بررسی فعالیت ادبی یهودی در کشورهای عربی در خلال قرون نوزدهم و بیستم میلادی با موانع متعددی مواجه است. جدی‌ترین این موانع عبارت‌اند از:

۱. این حقیقت که نویسندگان عرب اصولاً بر هم‌ردیفان یهودی خود اشراف و تسلط داشتند؛
۲. فقدان هر نوع مجموعه نظام‌مند از آثار یهودی ادبی به زبان عربی، اساساً به این دلیل که خود یهودیان وقع چندانی به مطالعه زبان و ادبیات عربی نمی‌نهادند (در بسیاری از مدارس یهودی زبان عبری و زبان‌های خارجی جای زبان عربی را در برنامه تحصیلی گرفت)؛
۳. انبوه مشکلات موجود در کسب منابع مادی مورد نیاز به دلیل مناقشات خاورمیانه. نویسندگان یهودی در بدو امر به تئاتر و روزنامه‌نگاری روی آوردند، چرا که تئاتر حوزه‌ای واقعاً نامحدود برای آموزش و تعلیم و روزنامه‌نگاری حوزه‌ای برای مدافعه و استدلال عرضه

می‌کرد، و این علی‌رغم وجود خطر برخورد با قوای حکومتی و سایر گروه‌های فشار بود.

◆ نمایشنامه نویسان

تئاتر مؤثرترین رسانه جمعی برای دستیابی به اهداف آموزشی، تنویر افکار و انتقاد اجتماعی بود، چرا که هدف آن به

یهودیان بیشتر شهرت خود را در دوره پیش از اسلام (جاهلیت)، در دوره حکمرانی اسلام در بغداد و اسپانیا و در قرون نوزدهم و بیستم کسب کرده‌اند.

سهولت می‌توانست در پس پوششی از سرگرمی و تفریح مستتر شود. در میان نخستین

۱. دول قدرتمند غربی نیز نفع خود را در همراهی با سیاست‌های صهیونیستی می‌دیدند و از ملی‌گرایی و قومیت‌پرستی در منطقه حمایت می‌کردند و مثنی و سیاست صهیونیسم را در پیش می‌گرفتند. - ویراستار

مولیر

گولدونی

خدیو اسماعیل

روزنامه‌نگاران و نویسندگان یهودی که وارد این عرصه شدند یعقوب صنوع^۱ خوش ذوق حضور داشت که به ابو نظاره (عینکی) مشهور بود. او به عنوان یکی از پیشگامان صاحب‌نام هنرپیشگی، صحنه‌پردازی، نمایشنامه‌نویسی و روزنامه‌نگاری اولین تئاتر خود را در یکی از کافه‌های قاهره اجرا کرد. صنوع بسیار تحت تأثیر مولیر^۲، شرایدن^۳ و گولدونی^۴ قرار داشت، اما اپرای کوچک عربی او بیشتر باب طبع مردمش عمل می‌کرد که سرگرمی‌های سبک‌تری را می‌پسندیدند.

او ۳۲ نمایشنامه (بیشتر کمدی‌های کوتاه) نوشت و بسیاری از نمایشنامه‌های دیگر را ترجمه کرد و یکی از تولیدکنندگان تئاتر در کشورهای عربی بود که هنرپیشگان زن را نیز به خدمت می‌گرفت. انتقادی که صنوع در نشریه مصری با عنوان ابو نظاره زرقاء (مردی با عینک آبی) متوجه خدیو اسماعیل^۵ و وزرای او کرد موجب توقیف نشریه او و تبعید خودش به فرانسه در سال ۱۸۷۸ گردید. در حالی که تئاتر ملی عرب با بهره‌مندی از حمایت دولت و دیدار کمپانی‌های سوری و لبنانی در مصر می‌درخشید، تئاتر یهودی اساساً منحصر

1. Yaqūb Ṣanū
2. Molière
3. Sheridan
4. Goldoni
5. Khedive Ismāil

به فعالیت‌های آماتوری بود که در مدارس یهودیان انجام می‌شد. با وجود این، رؤسای دولت، وزرای آموزش و پرورش و حتی خدیو اسماعیل و ملک فیصل، پادشاه عراق، در اجرای آنها حضور می‌یافتند. تأثیر آماتوری یهودی در لبنان نیز نشو و نما داشت. نمایش‌های سلیم ذکی کوهین^۱، پسر ذکی کوهین خاخام بیروت، در سال‌های ۹۵ - ۱۸۹۴ اجرا شد. در عراق، مدارس یهودی بغداد و انجمن ادبی یهودی بغداد باعث ارتقا و پیشرفت تئاتر عربی - یهودی شدند. آثار اصلی نمایشنامه‌نویسان یهودی هم به روی صحنه رفتند. در مصر رحامیم کوهین^۲ نمایشنامه‌های بسیاری را به رشته تحریر درآورد یا ترجمه کرد که در خلال سال‌های دهه ۱۹۳۰ به روی صحنه رفتند. نمایشنامه او با عنوان «شاه داود» (الملك داود) در سال ۱۹۴۴ در هفته‌نامه عربی - یهودی «الشمس» در مصر منتشر شد.

◆ ادبیات مذهبی یهود به زبان عربی

با اوج‌گیری جریان صهیونیستی، یهودیان عرب زبان تجدید حیات فرهنگی را تجربه نمودند. این مسأله به برپایی گاهنامه‌هایی به زبان عبری، تأسیس خانه‌های نشر و حجم گسترده‌ای از ترجمه کتب عبری، شامل آثار مذهبی به زبان عربی منجر گردید. منتخب‌هایی از تلمود بابلی تحت عنوان انگلیسی «تلمود، اصول و مفاهیم آن»^۳ در سال ۱۹۰۹ بوسیله شیمون جوزف مویال^۴ به زبان عربی ترجمه شد و هیلل فرهی^۵ به انتشار آثار عبادی عبری - عربی از جمله محزور^۶ تعطیلی بزرگ، کتب ادعیه و هگادوت^۷ عید فصح پرداخت. فرحی

-
1. Salīm Zakī Kūhīn
 2. Rahamīm Kūhīn
 3. The Talmud, Its Origins and Its Morals, 1909
 4. Shimon Joseph Moyal
 5. Hillel Farhi

 7. Haggadot

همچنین داستان‌های مذهبی به هر دو زبان می‌نوشت. مراد فرج^۱ - محقق مصری قرائی^۲ مسلک - رشته یادداشتی به زبان عربی درباره پنتاتوچ^۳ و دیگر آثار شامل ترجمه‌های «ضرب‌المثل‌ها و کار»^۴ منتشر ساخت. چنین فعالیتی موجب تشویق برای گردآوری لغت‌نامه‌های عبری - عربی، مخصوصاً لغت‌نامه عبری - عربی مراد فرج (۱۹۲۵)، لغت‌نامه عبری - عربی - انگلیسی هیلل فرحی و لغت‌نامه جیبی عبری - عربی نسیم ملول شد.

♦ رمان‌نویسان و نویسندگان آثار نثر.

در جهان اسلام نویسندگان یهودی اندکی بوده‌اند که به خلق رمان بپردازند، هر چند بسیاری از آنها درگیر ترجمه رمان‌هایی از زبان‌های اروپایی گوناگون بوده‌اند. کسی که در این عرصه از برجستگی برخوردار بود، استر اظهري مویال^۵ است که تقریباً یک دوجین از رمان‌های نویسندگان اروپایی را ترجمه کرد. به استثنای نجیب اشعیا^۶، که در مصر می‌نوشت، تمامی نویسندگان یهودی رمان‌های عربی، عراقیانی بودند که در خلال سال‌های دهه ۱۹۵۰ به اسرائیل مهاجرت کرده بودند. عزرا منشه عبید^۷ ویراستار، رمان «جهان سعادت‌مند» (العالم

1. Murād Faraj

۲. قرائیان، قرائیم Karaites: فرقه‌ای که در سال ۷۶۷ در عصر گئوئیم (نوابغ) به رهبری «عنان بن داود» در قوم یهود به وجود آمد. این فرقه تورات را طبق آنچه در آن مکتوب است تفسیر نمودند و با سنت یهودی که اساس آن بر پایه تورات شفاهی گذاشته شده مخالف‌اند. تعداد قرائیان امروزه حدود ده هزار نفر است که از این عده شش هزار نفرشان در اتحاد شوروی و حدود دو هزار نفر در اسرائیل در آبادی‌های ویژه خود زندگی می‌کنند. (واژه‌های فرهنگ یهود، منشه امیر و دیگران، ص ۱۹۶) این فرقه با سیاست انزواطلبانه الیگارشی یهودی و تبدیل جوامع یهودی به جزایری محصور و بسته در درون جوامع میزبان به شدت مخالف بود. (زرسالاران یهودی و پیدایش زرسالاری جهانی، عبدالله شهبازی، ج ۲، ص ۵۶) - مترجم

3. Pentateuch

4. Proverbs and Job

5. Esther Azharī Moyal

6. Najīb Ashayā

7. Ezra Menasheh Abid

السعید)^۱ را به سال ۱۹۵۲ نوشت، عزرا حداد^۲ که به ترجمه آثاری از زبان‌های عربی و عبری مشغول بود، کتاب «بخش‌هایی از کتاب مقدس به زبان روائی» (فصوص من الكتاب المقدس بی‌اسلوب قصصی)^۳ را به سال ۱۹۴۷ به رشته تحریر درآورد.

هیل فرح

عزرا حداد

رمان‌نویس برجسته یهودی که به زبان عربی می‌نوشت ابراهیم موسی ابراهیم^۴ بود که آثارش شامل اسمهان^۵ (۱۹۶۱) می‌شد و به تحریریه روزنامه عربی المرصاد متعلق به مپام^۶ پیوست. تمایز و برتری بیشتر در عرصه داستان کوتاه حاصل شد. سعد لیتو مالکی^۷، از پیشگامان مصری این ژانر ادبی، برخی از آثار خودش را در روزنامه الشمس منتشر کرد. نخستین مجموعه داستان‌های کوتاه «اولین خامه (قلم) من» (یرای الاول)^۸ به سال ۱۹۳۶ بود، اثری که مطالبی درباره زندگی یهودیان مصری و یهودستیزی رایج در مدارس مسلمانان در آن وجود داشت. نقش یهودیان در این ژانر ادبی در عراق اهمیت بیشتری می‌یابد، کشوری که در آن، داستان کوتاه عربی در واقع به دست یهودیان خلق می‌شد.

1. The Happy World
2. Ezra Haddad
3. Chapters from Holy Bible in Narrative Form, 1947
4. Ibrāhīm Mūsā Ibrāhīm
5. Asmahān

۶. Mapam از احزاب و گرایش‌های چپی در رژیم صهیونیستی.

7. Saad Litto Maleki
8. My First Pen, 1936

میر بصری

کسانی که این نوع داستان‌ها را منتشر می‌کردند عبارت بودند از میر بصری^۱؛ یعقوب بیلبول^۲، نویسنده «نخستین اخگر» (الجمره الاولى)^۳ به سال ۱۹۳۷؛ شلوم درویش^۴ و انوار شائل^۵ خوش ذوق که آثارش ندای اصلاحات اجتماعی سر می‌داد. شیمون بلاص^۶ (متولد ۱۹۳۰) که در واقع مسیر خود را به سوی زبان عبری تغییر داد، رمان «اردوگاه مرزی» (ها - معبره)^۷ را به سال ۱۹۶۴ و مجموعه‌ای از داستان‌های کوتاه را با عنوان «مقابل دیوار» (مول‌ها - حُمه)^۸ به سال ۱۹۶۹ منتشر ساخت.

اسپرنس کوهن^۹ (متولد ۱۹۳۰) داستان‌هایی را در نشریه نیمه رسمی الانباع و روزنامه الیوم هیستادروت به انتشار رساند و مدت زمانی بعد به هیأت‌های تحریریه نشریات هیستادروت ملحق شد.

اکثر این نویسندگان در طول سال‌های دهه ۱۹۵۰ به اسرائیل مهاجرت کردند، دو نفری که در این زمینه استثنا محسوب می‌شدند عبارت بودند از میر بصری و انوار شائل که هر دو ضد صهیونیست و از ملی‌گرایان عراقی بودند.

1. Meer Basrī
2. Yaqūb Bilbūl
3. The First Ember
4. Shalom Darwīsh
5. Anwar Shaul
6. Shimon (Balas) Ballas
7. The Transit Camp
8. Opposite the Wall
9. Esperence Cohen

◆ شاعران

شعر مدرن عربی که توسط یهودیان سروده شده نیز تقریباً در انحصار عراقیان باقی مانده است. هر چند دو استثنا قابل ملاحظه بر این قانون مترتب است: مراد فرج - قرائی مصری - و عبدالله ندیم مویال^۱ فلسطینی. نفر دوم به خانواده متشخص سفاردی^۲ که در عرض اسرائیل [فلسطین] مقیم بودند تعلق داشت. مویال اصولاً اشعار عاشقانه می‌سرود، مجموعه اشعار بزمی (غزل) وی با نام «ندیم مشتاق» (حنین الندیم)^۳ در سال ۱۹۳۴ در بیروت منتشر شد. مویال در یکی از دوره‌های شعری خود به نگارش نثر روایی و نگارش زندگینامه شاعرانه ابن میمون می‌پرداخت.

ابن میمون

یهودیان عراقی سهم بسزایی در گسترش و ارتقای شعر مدرن عربی داشته‌اند. از نظر سبک، فرم و محتوی، آنها تمایل داشتند از شاعران مسیحی لبنانی فعال در محله یهودیان با ملیت لبنانی - امریکای شمالی پیروی کنند. شاعران یهودی عراقی صاحب‌نام شامل انور شائل^۴، مراد میخائیل^۵، یعقوب بلبول، آبراهام اُبدیه^۶، سلیم شمشوع^۷، شالوم کاتاو^۸، شموئل مور^۹، بنیامین

1. Abdallah Nadīm Moyal
2. Sephardi
3. The Yearning Nadīm
4. Anwar Shaul
5. Murād Mīkhāīl
6. Abraham Obadya
7. salīm Shashū
8. Shalom Katav
9. Shmuel Moreh

شمونیل موریه

بنجامین آهارون

آهارون زاکای^۱، دیوید سمه^۲، و ساسون سومخ می‌شدند. اشعار بسیار درون‌گرای بیلبول که با خط فرانسوی به نگارش درآمده است، شامل یک مجموعه غزل می‌باشد، و شالوم کاتاو (متولد ۱۹۳۱) نثر مسجعی می‌نوشت که در کتاب‌هایی تحت عنوان «کاروان‌های محرومیت» (مواکب الحرمان)^۳ به سال ۱۹۴۹ و «زمزمه سپیده دمان» (وشوشات الفجر)^۴ به سال ۱۹۵۸ گردآوری شده‌اند. شعر چپ‌گرای دیوید سمه ابتدا در گاهنامه‌های عراقی و سپس در نشریات اسرائیلی ظهور یافت. نخستین بخش مجموعه او با نام «تا آمدن بهار» (حتی یجیعوا الربیع)^۵ به سال ۱۹۵۹، شامل اشعار عشقی لطیف می‌شد، در حالی که بخش دوم بیان‌کننده پشتیبانی نویسنده از جنگ الجزایری‌ها در برابر فرانسه برای کسب آزادی و کودتای ضد سلطنتی سال ۱۹۵۹ در عراق بود.

ساسون سومخ (متولد ۱۹۳۳)، دیگر شاعر چپ‌گرا، نیز کار خودش را به عنوان شاعر و مترجم در مطبوعات عراقی آغاز کرد و بعداً به نگارش ماهنامه کمونیستی اسرائیلی «الجدید» پرداخت. مثل اغلب شاعران عراقی که ساکن اسرائیل شدند، سومخ هم در نهایت عمده آثار خود را با زبان عبری به نگارش درآورد.

1. Benjamin Aaron Zakkay
2. David Semah
3. The Convoys of Frustration
4. Dawn's Whispering
5. Till Spring Comes

◆ نویسندگان یهودی در دیگر فرهنگ‌های شرقی

بعضی از نویسندگان یهودی در حقیقت به سنن فرهنگی متمایزی تعلق داشتند، ولو اینکه به لحاظ تکنیکی همگی در جهان اسلام جای می‌گرفتند. بنابراین رایول^۱، نویسنده تونسسی که قصه‌های احساسی درباره زندگی خود در گتوی تونسسی می‌نوشت، از زبان فرانسوی به عنوان رسانه یا واسطه ادبی خود استفاده می‌کرد. این قضیه درباره رمان‌نویس فرانسوی تونسسی

آلبرت ممی

الاصل، آلبرت ممی^۲ و رمان‌نویس مصری الاصل الیان – جی فینبرت^۳ و شاعر مصری الاصل ادموند جب^۴ نیز صدق می‌کند.

در جای دیگری از منطقه خاور نزدیک، یهودیان در ادبیات ترکی سهم داشتند، مخصوصاً شاعره متیلده آلچه^۵، شاعر جوزف حبیب گرز^۶، ابراهیم نوم^۷ و رابرت سزر^۸ که هر دو شاعر بودند.

باز هم که به سوی شرق برویم، نویسندگان یهودی در هندوستان ظاهر می‌شوند و یکی از نخستین نمونه‌های آن سرمد یهودی^۹ است، شاعری متعلق به قرن هفدهم در حیدرآباد، که به اسلام گروید. یهودیان هندی که اصالتی بغدادی داشتند به زبان‌های عبری، عربی یا انگلیسی می‌نوشتند، تنها نویسندگان بنه – اسرائیل^{۱۰} از زبان‌های بومی (مثل مراتهی) استفاده می‌کردند.

1. Ryvel
2. Albert Memmi
3. Élian - J. Finbert
4. Émond Jabès
5. Matilde Alçeh
6. Jozef Habib Gerez
7. Ibrahim Nom
8. Robert Sezer
9. Sarmad the Jew

۱۰. بنه – اسرائیل Bene - Israel: بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین گروه‌های مختلف یهودیان هند را گویند. اعتقاد سنتی بر

اغلب آثار خلق شده توسط نویسندگان بنه - اسرائیل دارای جنبه‌های عبادی، تاریخی و تعلیمی بودند؛ اما معدودی از این آثار نیز اصولاً به عنوان آثار داستانی خلق شدند.

از این نوع آثار می‌توان به رمان کوتاه «غول و صنوبر»^۱ اثر باهایس جوزف تاکر^۲ به سال ۱۸۶۷ و «شگفتی‌های جهان»^۳ به سال ۱۸۶۹ اشاره کرد که اولین اثر نخستین نمونه در نوع خود

نسیم حزقیل

و به زبان مراتهی است؛ همچنین رمان‌های موزز (موسی) دانیل تاکر^۴ تحت عنوان «باغ زیبا»^۵ به سال ۱۸۶۹ و «شوشیلائی دوست داشتنی»^۶ به سال ۱۸۷۲ و نمایشنامه او به زبان هندی (Hindi) به نام «بازی خودت را اجرا کن، موهانا رانی»^۷ به سال ۱۸۷۲ جزء آثار مزبور هستند؛ درام اس. آر. بوندکر^۸ با عنوان «تصویر زندگی»^۹ به

سال ۱۹۵۶ نیز در این مجموعه جای می‌گیرد. سایر نویسندگان هندی شاعران و نثرنویسان پرکاری بودند نظیر بنجامین سامسون اشتمکر^{۱۰}، که پس از سال ۱۸۶۸ بیش از سی اثر را خلق کرد؛ رمان‌نویس بغدادی جودا آرون^{۱۱} و شاعر بغدادی نسیم حزقیال^{۱۲} که ضمناً یک روزنامه‌نگار هم بود. در خاور دور، اشعار چینی با مضامین یهودی توسط سه نفر از اعضای

این است که کشتی حامل آنها در حدود ۲۱۰۰ سال قبل در بندر کونکان در غرب هندوستان کنار گرفت.

1. Gul and Sanobar (Gul ani Sanobar)
2. Bahais Joseph Talker
3. Wonders of the World (Jagha che Chamatkar)
4. Moses Daniel Talker
5. A Beautiful Garden (Bagho - Bahar)
6. Lovely Sushila (Permal Shushila)
7. Stage Your Play, Mohana rani (Chhel Batao Mohana Rani)
8. S. R. Bunderker
9. Life Picture (Ayushache Chitre)
10. Benjamin Samson Ashtamker
11. Judah Aaron
12. Nissim Ezekiel

جمعیت کایفنگ - فو^۱ در خلال قرن هفدهم سروده شده است و آنها عبارت بودند از ای شیمیه -
ته^۲، چائو ینگ - تو^۳ و شن چو اوآن^۴.

-
1. Kaifeng - Fu community
 2. Ai - Shih - Tê
 3. Chao Ying - Tou
 4. Shên Chu ün